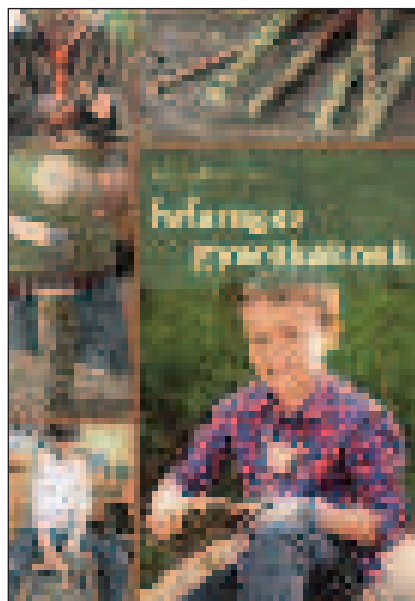

Három könyv – kapcsolódó témákkal

Talán nem is olyan ritka, hogy a véletlen folytán olyan könyvek kerülnek az ember kezébe, amelyek valamiféle tartalmi és szellemi összefüggésben állnak egymással. Ezúttal is egy ilyen asszociációs élményről adok hírt, bízva abban, hogy mások érdeklődését is felkelti.

Akinek csak egy csepp lehetősége is adódott rá gyermekkorában, biztosan próbálkozott a fafaragással. A fa, mint alakítható anyag, a faragás ténye, vagyis a tevékenység, és az (elfogult) szemét gyönyörködtető eredmény egyaránt olyan materiális és spirituális élmény, aminek emléke életfogytig megmarad. *Sacha Kempter* könyve ennek az élménynek a megszerzéséhez ad felbecsülhetetlen segítséget: ösztönzést és tudást. Ha valaki úgy érezné, hogy nem tud gyermekének segíteni, egyúttal félti a „veszélyes” faragástól, jobb, ha előbb alaposan áttanulmányozza e gazdagon illusztrált könyvet. Igen, címe szerint a gyerekeknek szól az írás, de úgy, hogy a felnőttek is értsenek belőle. Igaz, nem minden gyerekből lesz fafaragó művész, még asztalos sem, mégis, akiből az lett, szinte kivétel nélkül farigcsálással kezdte.

A szerző megismertet bennünket a faragás alapjaival: faféleségekkel, szerszámokkal, használatukkal, látványos eredményt biztosító témákkal és a legegyszerűbb szobrok, játékok elkészítésével. Mindehhez fafaragó táborba sem kell men-

ni (bár, ha van rá lehetőség, az is kihagyhatatlan élmény), csak jó fa és jó szerszám kell hozzá az alkotói fantázián kívül – ami szerencsére sohasem hiányzik a gyerekekből.

(*Sacha Kempter: Fafaragás gyerekeknek. Fordította dr. Szüle Dénes; Cser Kiadó, Budapest, 2015*)

Most pedig foglalkozunk egy régi ismerőssel, aki gyereklány korában ugyancsak megpróbálkozott a faragással. Innen, ebből az időszakból eredezteti a fák szeretetét, bár mégsem ez a vonzódása tette híressé. *Jane Goodall* neve ugyanis, még a tájékozottabbak számára is a csimpánzokkal (ezzel összefüggésben az állatvilággal) fonódik össze. Tudóssá válását, nagy horderejű etológiai és ökológiai felfedezéseit a tudományos értekezéseken kívül ismeretterjesztő művek sorozatában ismertette meg a világgal. A globális természetpusztulás (pusztítás) ténye azonban egyre inkább a veszedelmek feltárására, még inkább azok megelőzésére és orvoslására irányította a figyelmét. Ehhez kapcsolódóan indította el a gyerekekhez kapcsolódó Roots & Shoots mozgalmat, illetve írta meg *A remény gyümölcsei-t*, az *Amíg élek, emlékek* c. kötetét, és most legutóbb *A remény magvai-t*.

Ez utóbbi műve abban különbözik az összes többitől, hogy igazi biológusként most a növényvilágra, főként pedig az erdőségekre irányítja a figyelmet.

Ezt tükrözi a kötet tartalomjegyzékének néhány példája is: Magvak, Kertek és kertészkedés, Növények, amelyek gyógyíthatnak, Élelmiszer-növények, Genetikailag módosított szervezetek, Az erők megmentése, Élni akarás stb.

A földi élet alappillére a növényvilág. A növények, ezen belül az erdőségek elpusztítása az öngyilkossággal egyenlő. Goodall példák sokaságán mutat rá az eddigi pusztításra és következményeire. De példái között azok a tények is szerepelnek, amelyek a dolgok visszafordítása felé mutatnak. A remény magvai nemcsak valóságos növényi magok, hanem azok a gyerekközösségek is, akik felnőve másféle viszonyt ápolnak a környezetükkel. Megrendítő olvasmányról van szó, melynek példái remélhetőleg széles körben ismertek, ám így egybegyűjtve talán sehol sem szerepelnek. Emiatt is kiemelkedő szerep a nyolcvan oldalas jegyzetgyűjtemény – voltaképpen forrásmegjelölés, ami bárkit további irodalmi kutakodáshoz segíthet. A visszakeresést név- és tárgymutató segíti.

Ennek a könyvnek helye kell, hogy legyen minden család könyvtárában csakúgy, mint a természet védelmére fogékony ifjúsági közösségek körében, így az iskolákban. Külön dicséret illeti Szolláth Györgyöt a szakértő, gondos fordításért.

(*Jane Goodall és Gail Hudson: A remény magvai – A növények varázslatos világa. Fordította dr. Szolláth György; Libri Kiadó, 2014*)

Ha az ember elé egy olyan könyv címlapja kerül, amelyiken ez áll: *Egy Teleki gróf Afrikában*, első hallásra kire is gondolhatna másra, mint Teleki Sámuelre, a XIX. századi vadász felfedezőre. Bár a Teleki-expedíció(k) már több mint száz éve lezajlott(ak), illetve a MTA által szervezett „megismétlésük” is már 30 éve megtörtént, a köztudatban mégis élénken él mindegyik. Pedig a Teleki–Afrika kapcsolatnak ezzel nincs vége. És, hogy *gróf Teleki Géza* által az éppen előbb emlegetett Jane Goodall-hoz is köze van, hát ezt bizony kevesen tudják. *Hulej Emese*, a Nők Lapja újságírója megtudva ezt, személyes kapcsolatokra is szert tette, könyvbe írva foglalta össze a témában szerzett ismereteit. Mindjárt hadd dicsérjem ezért is: nem szakíróként alaposan beleásta magát azokba a tudományokba, amelyekkel a Telekiek megismerkedtek, hogy életrajzi tudósítása minél hitelesebb legyen. Lépésről lépésre bontakoztatja ki előtünk három Teleki – a nagyapa (Pál), az apa (Géza) és a fiú (szintén Géza) élettörténetét, igazi személyiségét, emberi nagyságát, ha-

zaszeretetését és tudósi elhivatottságát. Az elmúlt évtizedekben a csak lejárata hangján emlegetett magyar arisztokrácia valóságos érényével ismerkedhetünk meg, miközben a szög is kibújik a zsákból: a legifjabb Teleki Géza világra szóló tudományos eredményeit nálunk még ma is agyonhallgatják. (Mindössze a Fővárosi Növény- és Állatkert emlékezik meg róla, egyetemünk viszont nem.) Éppen ezért hiánypótló munkáról van szó, olyasmiről, amit a jó tanár legelsőként ad az érdeklődő fiatal kezébe, és amit a jó tanár is elolvas, mert elképzelhető, hogy meglepőde okul belőle.

Ifjabb Teleki Géza a maga útját járta a tudományban és a magánéletben egyaránt. A világról alkotott felfogása sem sorolható a mindennapiak közé. Nehéz ember volt, akit mégis nagyon sokan elismertek és szerettek. Úgy tartotta, a természetpusztító erőkkkel szemben nem elég a szelíd meggyőzés hangján szólni. Csak betegségei győzték le, szelleme köztünk kell, hogy maradjon, a mi feladatunk a természetért folytatott küzdelem folytatása.

Hulej Emese teljesítménye átlag feletti, az utóbbi idők legizgalmasabb tudománytörténeti vonatkozású ismeretterjesztő írásművét alkotta meg. Köszönet érte.

Teleki Géza szavait idézve „...egy könyvnek abban lehet hatása, ha kinyit olyan ajtókat, amelyek addig nem voltak nyitva...” Márpedig ez a könyv ilyen.

A kiadót a dicséreten kívül egyetlen kritikai megjegyzés illeti a magyar terminológiában járatos szaklektori megjegyzések, illetve a nagyon is ide illő illusztrációk, térképek hiánya miatt.

(Hulej Emese: *Egy Teleki gróf Afrikában*. Helikon Kiadó, 2014)

SZILI ISTVÁN

Beszélgetés a Vatikáni Observatórium új igazgatójával

Szeptember 18-án Ferenc pápa Guy Consolmagno jezsuita szerzetest nevezte ki a Vatikáni Observatórium új igazgatójának. Az observatóriumban egy tucat csillagász dolgozik az aszteroidák, a meteoritok, a Naprendszeren kívüli bolygók, a csillagok fejlődése és a kozmológia tanulmányozásán. Az observatórium telephelye, Castel Gandolfoban, Rómától délre, a pápa nyári rezidenciáján van, ezenkívül egy 1,8 méter átmérőjű távcsövet is működtet Arizonában, ahol a légkör tisztább. (Vatican Advanced Technology Telescope, VATT, Mount Wilson, Arizona, USA) [1]. A 63 éves Consolmagno a Michigan állambeli Detroitban nőtt fel. Egyetemi tanulmányait a Massachusetts Institute of Technology (MIT) végezte és az Arizonai Egyetemen szerzett PhD fokozatot bolygótudományból (planetary science). Posztdoktori kutatóként a Harvard Egyetemen és az MIT-n dolgozott, majd a Pennsylvania állambeli Lafayette College-ban tanított fizikát, mielőtt 1989-ben belépett a jezsuita rendbe. Négy évvel később csatlakozott a Vatikáni Observatóriumhoz, ahol a meteoritokat, az aszteroidákat és a kisméretű naprendszerek fejlődését tanulmányozza. Munkája során ellátogatott a Föld minden kontinensére, 1996-ban például hat hetet töltött az Antarktison a NASA expedíciójával, ahol meteoritokat gyűjtött. 2014-ben elnyerte az Amerikai Csillagászati Társaság Carl Sagan-érmét.

A Science magazin szeptemberi száma a kinevezés alkalmából interjút közölt Guy Consolmagnoval, amelynek kissé rövidített változata az alábbi formában jelent meg [2].

– Miért foglalkozik a Vatikán csillagászával?

– Néhány éve, amikor még az MIT posztdoktori kutatója voltam, azt kérdeztem magamtól, miért foglalkozom csillagászával, amikor vannak emberek, akik éheznek? Nem tudtam válaszolni erre, ezért elmentem Afrikába (Kenyába), az Egyesült Államok Békehadtestével. Ott fedeztem fel, hogy amint kimondtam, hogy csillagász vagyok, az emberek többet akartak erről tudni. Nem volt folyóvíz az otthonukban, de bele akartak nézni a távcsöbe. Az tesz minket emberré, hogy képesek vagyunk az eget nézni. A lelkünknek ugyanúgy szüksége van elesésre, mint a gyomrunknak. Ez a felismerés vett rá, hogy visszajöjjenek, és csillagászatot tanítsak. Véleményem szerint a Vatikán azért támogatja a csillagászatot, mert az olyan valami, ami emberré tesz bennünket. Ezért van két évente egy nyári programunk, amely eljuttatja a csillagászatot a fejlődő világ embereinek, akik ehhez rendszerint nem jutnak hozzá.

– Mikor alapították az observatóriumot?

– A gyökerek visszanyúlnak a XVI. századba, XIII. Gergely pápa naptárreformjához, amelyhez szükség volt a csillagászok részvételére. Az intézményt azonban XIII. Leó alapította az 1890-es években, hogy megmutassa, a vallás és a tudomány nem ellenségei egymásnak, ellentétben az-

Guy Consolmagno, a Vatikáni Observatórium új igazgatója

zal a benyomással, amit a Galilei-ügy sugallhat. Ezenkívül az is volt a célja, hogy hangsúlyozza, a Vatikán egy független állam. Vagyis az Observatórium létrehozása egy kicsit politika, és egy kicsit egyházi tanítás is.

Emlékezzünk arra, hogy a genetikus Gregor Mendel szerzetes volt, valamint a kozmológia Ősrobbanás elmélete egy Georges Lemaître nevű katolikus paptól ered. Mint tudósok nyitottak vagyunk mindenre, amihez a tudomány vezet. Valójában a munkám az, hogy jó tudományt műveljek. Ezen túl nincs teendőm.